

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРИВАТНИХ ТЕАТРІВ ФРАНЦІЇ

У статті здійснено спробу дослідити особливості фінансування діяльності приватних театрів Франції. Проаналізована діяльність Асоціації підтримки приватних театрів та Національної спілки приватного театру. Охарактеризовано основну мету та завдання у діяльності Асоціації підтримки приватних театрів та Національної спілки приватного театру. Розглянута спроба використовувати театри як рекламний майданчик.

Ключові слова: Франція, театр, організаційно-творча діяльність, Асоціація підтримки приватних театрів, Національна спілка приватного театру.

The article attempts to investigate the features of the financing of the activities of private theaters in France. The activity of the Association for the Support of Private Theaters and the National Union of Private Theater is analyzed. The main purpose and tasks of the Association for the Support of Private Theaters and the National Union of Private Theater are described. An attempt is made to use theaters as an advertising platform.

Keywords: France, theater, organizational and creative activity, Association of support of private theaters, National Union of Private Theater.

В статье предпринята попытка исследовать особенности финансирования деятельности частных театров Франции. Проанализирована деятельность Ассоциации поддержки частных театров и Национального союза частного театра. Охарактеризованы основные цели и задачи в деятельности Ассоциации поддержки частных театров и Национального союза частного театра. Рассмотрена попытка использовать театры как рекламную площадку.

Ключевые слова: Франция, театр, организационно-творческая деятельность, Ассоциация поддержки частных театров, Национальный союз частного театра.

Постановка проблеми. Поняття «приватного театру» пов'язане насамперед із його економічним статусом. Приватний театр зберігає модель незалежного театрального бізнесу, яка здавна характеризувала життя французького театру — ще до того значного кроку у розвитку державної підтримки театрального мистецтва, що її здійснила влада Франції у другій половині ХХ століття.

Приватний театр вирізняють особливості фінансування: його створюють приватним коштом, він не отримує прямої допомоги від держави або державних органів і має своїми зусиллями збалансувати свої витрати та доходи за рахунок зборів від продажу своїх вистав. Відтак пошук фінансування на організаційно-творчу діяльність є одним з пріоритетних напрямів.

Мета дослідження — охарактеризувати творчо-організаційну діяльність приватних театрів Парижа, зокрема особливості діяльності Асоціації

підтримки приватних театрів і Національної спілки приватного театру, та визначити їх мету і діяльність.

Виклад основного матеріалу. Приватний театр Франції має довгу історію, яку варто коротко розглянути поруч із його економічними особливостями.

Завдяки діяльності професіоналів, приватний театр являє собою специфічну ланку організації театральної справи у Франції. Крім того, що приватні театри є осередком творчого експерименту, вони залишаються також основною рушійною силою у просуванні та поширенні оригінальних творів і вихованні нових талантів і творчих особистостей.

Тривалий час театральна діяльність у Франції була суворо регламентована. Її можна було здійснювати лише з дозволу короля. У XVII і XVIII століттях театр розглядали як елемент престижу і підпорядковували його державі завдяки системі привілеїв. Так театр Комеді Франсез отримав ексклюзивні права грати у Парижі трагедії та комедії. Тож решта

чотири десятки театрів міста (переважно це були бараки, побудовані уздовж древніх стін ще за часів Карла V, які стали згодом бульваром Тампль) мали змагатися між собою у винахідливості, щоб обійти правила, котрі обмежували їх діяльність: заборонені для них діалоги перетворювали на монологи, а коли їх акторам забороняли промовляти зі сцени, здійснювали постановки пантомім. Французька революція у січні 1791 р. проголосила «свободу театру» і скасувала режим привілеїв у театральній справі, визнавши значення усіх театрів. Нове дуже ліберальне законодавство дало можливість кожному громадянину відкривати нові театри і проголосило принцип свободи слова у театрі.

У наступні роки було створено чимало нових театрів, але період їх вільної діяльності тривав недовго. Вже у 1806 р. влада повернула вимогу отримання попереднього дозволу на створення театру, а постанова від 25 квітня 1807 р. скоротила кількість театрів Парижа до восьми (Комеді Франсез, Гранд-Опера, Опера Комік, Водевіль, театр Вар'єте, театр Гете, Амбію Комік і театр Одеон).

Упродовж XIX століття — за Реставрації, Липневої монархії, Другої імперії — влада поступово зменшувала тиск на театри і, зрештою, законодавчо поновила свободу «театральної індустрії» у 1864 році (цензура була скасована у 1906 р.). Більшість театральних форм тепер могли розвиватися вільно.

Приватний театр розвивався передусім у сфері розваг: мелодрами, комедії та романтичні драми становили більшу частину репертуару. Проте наприкінці XIX століття саме в приватних театрах з'явився більш радикальний напрям, що розпочав європейську реформу театру. Під керівництвом Андре Антуана у «Вільному театрі» постали нове бачення театру і контури сучасної драми.

Наступне покоління театральних діячів розширило діапазон творчих пошуків приватних театрів. Дослідники наголошують, що Луї Жуве, Шарль Дюллен, Гастон Баті, Жорж Пітоєв, Жак Копо, які працювали у приватних театрах, зробили значний внесок у розвиток театрального мистецтва, встановили ту театральну традицію, спадкоємцем якої є нинішній приватний театр Франції. Театральний критик Жан-Жак Готьє в 1968 році писав: «Дюллен, Баті, Жуве і Пітоєв ніколи не отримували субсидій. Можна навіть сказати, що їх найкращі роботи були створені за нестачі грошей».

Приватний театр і сьогодні розвивається за двома напрямками. З одного боку, це розважальний театр, а з іншого — експериментальний творчий рух, котрий дедалі більше переважає.

Приватні театри об'єдналися в Асоціацію підтримки приватних театрів, яка виділяє театрам-членам асоціації допомогу на прокат репертуару, нові постановки, технічне обладнання театрів, гастрольну діяльність, а головне — надає оперативну допомогу тим театрам, в яких виникли фінансові проблеми, захищаючи їх від банкрутства. Нині членами Асоціації підтримки приватних театрів є понад п'ятдесят театрів Парижа і регіону.

Наявність такої підтримки з боку Асоціації дає можливість приватним театрам урізноманітнити свій репертуар, експериментувати, йти на ризик, ставити вистави молодих авторів.

Бюджет Асоціації підтримки приватних театрів складається з доходів та витрат.

Основними джерелами доходів асоціації є фінансування, яке їй виділяють Міністерство культури і місто Париж, а також збори податку на театральні квитки, що їх сплачують театри. Крім того, статтями доходів асоціації є добровільні внески, інші доходи.

Асоціація виділяє театрам допомогу в прокаті вистав, допомогу на нові постановки, на поновлення постановок, допомогу в технічному оснащенні, на гастрольну діяльність. Також статтями витрат є поточні витрати, благодійність, амортизація тощо (див. Таблицю 1).

Таблиця 1.

Бюджет Асоціації підтримки приватних театрів

Доходи	Витрати
фінансування Міністерства культури	поточні витрати
фінансування з міського бюджету Парижа	допомога в прокаті вистав
податки	допомога на нові постановки
добровільні внески	допомога в поновленні постановки
інші доходи	допомога в технічному оснащенні
	гастрольна діяльність
	благодійність
	амортизація

Місію Асоціації підтримки приватних театрів визначає стаття 1 її Статуту. Асоціація керує фондом підтримки приватного театру, створеним для підтримки театральної творчості, створення драматичних, музичних, танцювальних вистав, їх просування до

якомога ширшого загалу глядачів, підтримка відновлення та утримання театрів—архітектурних пам'яток і збереження високого мистецького рівня театрів [4].

Отож асоціацію зазвичай називають просто Фондом підтримки, адже існування приватних театрів значною мірою залежить саме від цього фонду.

Завдання Асоціації підтримки приватних театрів, викладені у статуті, були закріплені законами Франції, що запровадили спеціальний податок із театральних квитків, розпорядником якого стала асоціація. У них детальніше та точніше були визначені умови виділення приватним театрам допомоги за рахунок надходжень, отриманих від збору податку.

Зокрема, було встановлено, що театри повертають асоціації кошти, надані для сприяння випуску та прокату вистав, в разі отримання прибутку, а розмір виділеної допомоги визначають з урахуванням кількості місць у театрі, кількості запланованих вистав, економічної збалансованості кошторису вистави, розміру фінансового внеску театру та конкурентних умов прокату.

У своїй діяльності Асоціація підтримки приватних театрів не обмежується самим лише наданням допомоги для створення та прокату вистав у стаціонарних театрах, але також підтримує гастрольну діяльність.

Надаючи таку допомогу, асоціація постійно турбується про те, щоб публіці пропонували цікавий і різноманітний репертуар. Відтак при відборі заявок на фінансування, вона не здійснює спеціального мистецького відбору, поважаючи творчу свободу театрів і не визначаючи пріоритетних жанрів і тем.

Однак деякі додаткові цільові механізми, які доповнюють основні, дають змогу активніше підтримувати постановки нових вистав, а також вистав, виробництво яких залучає багатьох творчих і технічних працівників.

Не можна не звернути увагу і на те, що одним із основних завдань, які поставила перед собою Асоціація підтримки приватних театрів, є збереження «архітектурної спадщини», тобто історичних будівель приватних театрів. При тому досягнення цього завдання передбачає для асоціації збереження моделі їх роботи, за якої приватні театри є не прокатними сценічними майданчиками, а повноцінними театрами, котрі створюють нові постановки.

Споглядаючи півстолітню діяльність асоціації, театральні діячі Франції однак стають в тому, що без її активності багатьох паризьких театрів сьогодні вже не існувало б узагалі.

Асоціація підтримки приватних театрів — це місце постійного діалогу між професіоналами приватного театру: директорами театрів, організаторами

турне, драматургами, режисерами, акторами, технічними працівниками театрів і органами влади, Міністерством культури і мерією міста Парижа. Ця місія не прописана безпосередньо в установчих документах асоціації й її не слід плутати із завданнями профспілок і професійних організацій у галузі театру; проте вона залишається важливою для існування приватного театру в сучасних умовах.

Економіка приватного театру має свої особливості. Як бачимо, приватний театр — театр власної ініціативи — не отримує прямої допомоги з боку держави чи іншого державного фінансування.

Водночас держава, опікуючись децентралізацією театральної галузі, створює спеціальні програми фінансування театрів. Підживлюють їх діяльність і зростаючі інвестиції місцевої влади у культурний простір регіону.

За даними Асоціації підтримки приватних театрів, основні показники роботи приватних театрів у 2015 році були такими [2]:

1. Щорічні надходження приватних театрів Парижа і провінції від продажу квитків, з яких було сплачено спеціальний податок, склали понад 150 млн євро.

2. Кількість зіграних приватними театрами Парижа вистав — 17 000.

3. Кількість постановок, що їх грали приватні театри, — близько 200.

4. Середня експлуатація вистави — 85 днів.

5. Кількість проданих квитків у приватні театри Парижа — 3,2 млн.

6. Кількість вистав на рік, котрі підтримані Асоціацією підтримки приватних театрів, — 72 вистави.

7. Середня вартість квитка в приватному театрі — 31,5 євро.

Також слід зазначити, що нині Асоціація підтримки приватних театрів перебуває на переломному етапі. Наприкінці 2016 року її новим головою на чотирирічний термін обрали Стефана Хіллеля, директора Театру Парижа, а також істотно оновили керівні органи асоціації. Завдання, яке стоїть перед ними, — забезпечити стійкість асоціації та гарантувати її існування у майбутньому.

Річ у тім, що від 2012 року Асоціація підтримки приватних театрів накопичує збитки і вже вичерпала свої резерви. У неї є два роки, щоб здійснити належні заходи, спрямовані на списання боргів і скорочення витрат.

Асоціація підтримки приватних театрів має знайти засоби в цей дуже короткий термін, щоб збалансувати бюджет і мати змогу продовжувати свою діяльність, зберігши та посиливши модель

взаємодії із приватними театрами, яка за понад півстоліття довела свою ефективність.

Розглядаючи особливості діяльності приватних театрів, ми не можемо оминати увагою діяльність Національної спілки приватного театру, яка значною мірою вплинула на створення Асоціації підтримки приватних театрів.

Національна спілка приватного театру об'єднує провідні приватні театри, з діяльністю яких пов'язано найбільші досягнення приватного театру у створенні та прокаті вистав. Національна спілка приватного театру захищає професійні та моральні (немайнові) права своїх членів і пропонує їм простір для братнього і дружнього спілкування.

Спілка є також інструментом донесення ідей та поглядів приватних театрів до економічного і соціального середовища, в якому вони існують, і побудови стратегій розвитку приватного театру, заснованих на реформах та інноваційних методах. Національна спілка приватного театру об'єднує професіоналів театру, захоплених своєю справою, які мають на меті просування нових талановитих драматургів, режисерів, акторів і митців, котрі вже ствердили себе у творчості.

Національна спілка приватного театру була створена 10 листопада 1936 року директорами приватних театрів, які прагнули зміцнити свою згуртованість і професійну солідарність і зберегти свою справу.

Від січня 2005 р. штаб-квартира Національної спілки приватного театру знаходиться в Парижі, у 8-му окрузі, на Рю де Лаборде, 48.

У тісній взаємодії з державою, Національна спілка приватного театру була ініціатором створення у 1964 році Асоціації підтримки приватних театрів, котра відповідає за збір податку на театральні квитки і керує фондом підтримки приватного театру.

Національна спілка приватного театру об'єднує театральні організації, які займаються випуском, прокатом і поширенням театральних постановок (драматичних, музичних і балетних вистав). Вона націлена на захист інтересів своїх членів. Нині Національна спілка приватного театру налічує понад шістдесят театрів з Парижа і регіону.

Представляє Національну спілку приватного театру і керує нею правління (керівний комітет), до складу якого входять не менше п'яти і не більше дванадцяти членів Спілки. Правління раз на чотири роки обирають загальні збори Спілки.

Також вони обирають президію (бюро) у такому складі:

- президент;
- один або декілька заступників;
- один або декілька секретарів.

Члени бюро є членами правління. Термін повноважень членів правління становить чотири роки із можливістю переобрання.

Відповідно до Статуту, Національна спілка приватного театру має на меті:

1. Об'єднувати директорів і організаторів приватних театрів і полегшувати та зміцнювати зв'язки між ними, для об'єднання членів однієї професії;

2. Створити центр дії, що відповідатиме за забезпечення захисту загальних інтересів професії директора театру і організаторів турне, особливо у відносинах з державними органами, громадськими та приватними адміністраціями, іншими спілками, вивчати, пропонувати і вживати заходи, які можуть виявитися корисними для її розвитку;

3. Встановити або підтвердити офіційне представництво перед органами влади, адміністраціями, всіма професійними групами та організаціями і третіми особами;

4. Заохочувати всі винаходи, зміни та покращення, спрямовані на розвиток і процвітання професії;

5. Організувати для всіх членів спілки допомогу в соціальному і пенсійному забезпеченні;

6. Надавати підтримку організаціям, створеним або створюваним в інтересах професії;

7. Інформувати і консультувати учасників з усіх питань, що стосуються здійснення професійної діяльності;

8. Створювати погоджувальні ради та надавати консультації зі спірних справ або питань, які можуть бути розглянуті у суді або в органах державної влади;

9. Представляти інтереси у судах і виконувати інші обов'язки, передбачені законом, які можуть бути корисними директорам театрів;

10. Укладати всі договори та угоди, в тому числі колективні договори та угоди, погоджувати їх з іншими профспілками, компаніями і підприємствами відповідно до трудового законодавства та брати участь у роботі професійних організацій і представництв.

Національна спілка приватного театру надає таку статистику діяльності приватних театрів [5]:

50 театрів із різноманітними мистецькими програмами;

- майже 3 млн проданих квитків, 200 постановок, від 15-ти до 20 тисяч зіграних вистав на рік у паризьких театрах (без урахування гастролей);

- середня тривалість прокату постановки — 90 вистав (без урахування гастролей);

- середня ціна квитка в театр — 31,7 євро (2015 рік);

- витрати театрів на заробітну плату — 40 млн євро (половина з них — витрати на заробітну плату працівників із постійною зайнятістю);

- 1000 постійних працівників;

- 2000 найманих працівників за контрактами тривалістю від 80 до 100 днів.

Президент Національної спілки приватного театру Бернард Мюрат, директор Театру Едуарда VII в Парижі, оцінюючи перспективи приватного театру, відзначив, що приватні театри мають стати доступнішими для глядачів усієї Франції, це має стати одним із пріоритетів для Міністерства культури [6].

У 2017 році відвідуваність приватних театрів Парижа дещо зросла (на 2%), однак при тому доходи приватних театрів показали досить істотне падіння на 8%, оскільки середня ціна квитків знизилася до 25 євро (це на 5 євро менше, ніж у попередні роки).

За словами президента Національної спілки приватного театру, театрам стає дедалі важче протистояти тиску Інтернет-компаній — посередників з продажу квитків, які вимагають, щоб театри встановлювали знижки на квитки на вистави, попит на які невеликий.

Ситуація із гастролями приватних театрів також викликає занепокоєння, оскільки падіння кількості проданих квитків і доходів театрів склало 10%.

Однією з ознак розгубленості керівників приватних театрів у цій ситуації, на думку Бернарда Мюрата, стало рішення окремих приватних театрів Парижа транслювати рекламу перед виставами. Він висловив побоювання, що може дійти до того, що невдовзі акторам доведеться переривати діалоги для рекламних пауз.

Використовувати театри як рекламний майданчик запропонувало агентство ODW Régie. Поки на такий крок зважилися дванадцять приватних театрів у Парижі і близько 30 театрів в інших містах Франції, причому серед них є навіть такі, що отримують державне фінансування. Вони запевняють, що такий досвід буде першим у світі [1].

Ролики демонструватимуть перед виставами за п'ять хвилин до їх початку, приблизно так само, як і в кінотеатрах, повідомляє агентство ODW Régie. При цьому агентство наголошує на тому, що аудиторія театрів (жителів міст із високим рівнем освіти) є унікальною та викликає інтерес у рекламодавців.

Рекламний блок буде поділений навпіл: дві хвилини реклами отримають бренди, решту часу займатиме власна реклама театру, тобто тизери вистав та інша інформація. Покази відбуватимуться на екрані перед завісою, і в агентстві споді-

ваються, що реклама не дратуватиме, а навпаки, розважатиме публіку під час очікування початку вистави.

Багато власників театрів налаштовані позитивно, вважаючи, що це дасть їм можливість рекламувати себе, не витрачаючи величезні суми.

Тим часом деякі директори театрів критикують нововведення, вважаючи, що реклами в житті й так багато і треба від неї відпочивати хоча б у театрі.

Бернард Мюрат закликав уряд збільшити фінансування Фонду підтримки приватного театру. Його формують за рахунок податкових відрахувань з квитків (3,5%), а також завдяки фінансовим внескам держави (3,3 млн євро) та міста Париж (2,8 млн євро). Однак фонд витрачає на мільйон більше за його дохід, повідомив президент Національної спілки приватного театру, і його ресурси вичерпні [3].

За його словами, влада і місто усвідомлюють проблему, але повільно на неї реагують. Приватний театр заслуговує на підтримку. Він випускає близько 250 постановок на рік, тобто половину від усіх постановок у Франції. При тому приватний театр страждає від короткої експлуатації постановок (їх рідко грають більше одного сезону) і браку гастролей. Тільки 2–3% вистав, представлених у Парижі, вирушають на гастролі.

Джерела та література

1. Французские театры начнут показывать рекламу перед спектаклями.. Adindex. 15.09.2017. URL: <https://adindex.ru/news/adyummy/2017/09/15/165783.phtml>
2. Les chiffres-clés du Théâtre Privé. Association pour le Soutien du Théâtre Privé. URL: <https://www.astp.asso.fr/LASTP/LE-TH%C3%89%89%C3%82TRE-PRIV%C3%89/chiffres-cl%C3%A9s>
3. La fréquentation des théâtres privés remonte mais l'équilibre reste précaire. Culturebox. 17.01.2017. URL: <https://culturebox.francetvinfo.fr/theatre/la-frequentation-des-theatres-privés-remonte-mais-l-equilibre-reste-precaire-251427>
4. Les missions de l'ASTP [Електронний ресурс]. Association pour le Soutien du Théâtre Privé. URL: <https://www.astp.asso.fr/LASTP/MISSIONS>
5. Le Théâtre Privé en chiffres [Le Syndicat National du Théâtre Privé. URL: <http://www.theatresprivés.com/le-secteur-du-theatre-privé/le-theatre-privé-en-chiffres/>
6. Le théâtre privé fait pression pour accéder aux scènes publiques. L'Express. 13.09.2017. URL: https://www.lexpress.fr/actualites/1/culture/le-theatre-privé-fait-pressure-pour-acceder-aux-scenes-publiques_1943106.html

References

1. French theaters will start showing ads before performances. Adindex. 15.09.2017. Retrieved from: <https://adindex.ru/news/adyummy/2017/09/15/165783.phtml> [in Russian].
2. The key figures of the Private Theater. Association pour le Soutien du Théâtre Privé. Retrieved from: <https://www.>

- astp.asso.fr/LASTP/LE-TH%C3%89%C3%82TRE-PRIV%C3%89/chiffres-cl%C3%A9s [in French].
3. Attendance at private theaters is recovering, but the balance remains precarious Culturebox. 17.01.2017. Retrieved from: <https://culturebox.francetvinfo.fr/theatre/la-frequentation-des-theatres-prives-remonte-mais-l-equilibre-reste-precaire-251427> [in French].
 4. The missions of Association for Private Theater Support. Association pour le Soutien du Théâtre Privé. Retrieved from: <https://www.astp.asso.fr/LASTP/MISSIONS> [in French].
 5. The Private Theater in figures. Le Syndicat National du Théâtre Privé. Retrieved from: <http://www.theatresprives.com/le-secteur-du-theatre-prive/le-theatre-prive-en-chiffres/> [in French].
 6. Private theater lobbies for access to public stages. L'Express. 13.09.2017. Retrieved from: https://www.lexpress.fr/actualites/1/culture/le-theatre-prive-fait-pression-pour-acceder-aux-scenes-publiques_1943106.html [in French].